

Współczesne wymiary polskiej polityki bezpieczeństwa

Published: 06.09.2016

Reviewed by M.A. Aleksandra Kułaga Edited by M.A. Andrzej Klimczuk Dr. Andriy Tyushka

Wspólna recenzja dot. Współczesne wymiary polskiej polityki bezpieczeństwa oraz Bezpieczeństwo Polski. Współczesne wyzwania.

Dynamicznie zmieniające się środowisko międzynarodowe i pojawiające się coraz nowsze wyzwania i zagrożenia bezpieczeństwa wymagają współpracy środowisk naukowych ze światem polityki i biznesu. Dzięki tej współpracy można usprawniać funkcjonowanie państwa i wpływać na jego rozwój, a także przewyżczać zagrożenia bezpieczeństwa zarówno w wymiarze międzynarodowym, narodowym, jak i lokalnym. Ta problematyka szeroko opisywana jest w polskiej literaturze naukowej [1]. Jednakże, ze względu na dynamikę stosunków międzynarodowych większość z dostępnych na rynku opracowań, choć wydanych stosunkowo niedawno, nie uwzględnia najnowszych realiów, jak m.in. kryzys wschodni, kryzys migracyjny, tzw. „Brexit”, działalność tzw. Państwa Islamskiego (ISIS) w różnych regionach świata, wzmożona współpraca w dziedzinie energii oraz wiele innych. Publikacje recenzowane w niniejszym tekście są więc odpowiedzią na stałą potrzebę prowadzenia i uaktualniania badań nad bezpieczeństwem Polski pod kątem nowych wyzwań i zagrożeń jakie niesie ze sobą XXI wiek.

Publikacja „Bezpieczeństwo Polski. Współczesne wyzwania” jest elementem projektu badawczego dotyczącego bezpieczeństwa Polski na początku XXI wieku, realizowanego w Instytucie Zachodnim oraz na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W styczniu 2014 roku w ramach powyższego projektu zostało zorganizowane I Ogólnopolskie Forum Studiów nad Bezpieczeństwem „Bezpieczeństwo Polski w XXI wieku. Człowiek – Technika – Środowisko”. Celem wydarzenia była ocena stanu bezpieczeństwa we współczesnej Polsce, wskazanie na kluczowe zagrożenia dla bezpieczeństwa Polski i sposoby ich przewyżczenia oraz omówienie wniosków zawartych w Białej Księdze Bezpieczeństwa Narodowego RP (BKBN RP) z 2013r. [2] (s. 10-11). Dokument ten został opracowany „[...] na podstawie Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego (SPBN), w tym w szczególności Raportu Komisji SPBN, zawierającego kluczowe wnioski i rekomendacje dotyczące polityki bezpieczeństwa RP, w tym doskonalenia systemu bezpieczeństwa narodowego”. Dokument składa się z czterech rozdziałów: „Diagnoza stanu bezpieczeństwa narodowego”, „Prognoza rozwoju środowiska bezpieczeństwa”, „Koncepcja działań strategicznych” oraz „Koncepcja przygotowania systemu bezpieczeństwa narodowego”.

Cele I Ogólnopolskiego Forum Studiów nad Bezpieczeństwem zostały odzwierciedlone w publikacji „Bezpieczeństwo Polski. Współczesne wyzwania”, która składa się z siedemnastu rozdziałów. Autorzy publikacji, proponując rozszerzenie modelu badań bezpieczeństwa według Paula Williama [3], starali się odpowiedzieć na pięć następujących pytań: „Czym jest bezpieczeństwo? O czyje bezpieczeństwo chodzi? Co zalicza się do zagadnień bezpieczeństwa? Jak można zapewnić bezpieczeństwo? Jakie są główne wyzwania i zagrożenia bezpieczeństwa?” Analiza struktury pracy i jej zawartości merytorycznej pozwala na stwierdzenie, że zamieszczone teksty dotyczą trzech obszarów tematycznych: (1) zagadnienia teoretyczne i metodologiczne studiów nad bezpieczeństwem, (2) oddziaływanie środowiska międzynarodowego na bezpieczeństwo Polski ze szczególnym uwzględnieniem jej obecności w strukturach euro-atlantycznych oraz (3) analiza poszczególnych koncepcji bezpieczeństwa Polski. Poniżej została przedstawiona problematyka poruszona jedynie w wybranych rozdziałach umieszczonych w niniejszej publikacji.

Do pierwszej grupy tematycznej, artykułów zamieszczonych w tomie „Bezpieczeństwo Polski. Współczesne wyzwania” można zaliczyć m.in. artykuł Wojciecha Kosteckiego, „Bezpieczeństwo Polski a dynamika stosunków międzynarodowych”, w którym autor porusza kwestie procesów integracyjnych i dezintegracyjnych w kontekście teorii kompleksów bezpieczeństwa oraz teorii transformacji. Niezwykle interesującym pod względem metodologicznym jest artykuł Jerzego Koniecznego „Bezpieczeństwo zdrowotne w nadzwyczajnych zagrożeniach środowiskowych. Problemy metodologii badań”. Autor podważa błędne przekonanie o tym, że stany wyjątkowe i klęski nadchodzą znikąd, a ich cechą charakterystyczną jest chaos (s. 235). Podkreśla natomiast, że stosowanie odpowiedniej koncepcji bezpieczeństwa zdrowotnego opartej na wskaźnikach efektywności i na standardach pozwala na przewidzenie większości kataklizmów oraz ich skutków (s. 228).

W kontekście udziału Polski w strukturach euroatlantyckich na uwagę zasługuje artykuł autorstwa Jadwigi Kiwerskiej dotyczący ewolucji wzajemnych stosunków polsko-amerykańskich i ich skutków dla bezpieczeństwa narodowego Polski. Autorka podkreśla, że Polska ale także inne państwa europejskie obecnie przestały być obiektem szczególnej troski USA, a punkt ciężkości przeniósł się na Bliski i Daleki Wschód (s. 79). Sebastian Wojciechowski podjął problematykę Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej (WPBiO UE) w kontekście polskiej strategii bezpieczeństwa. Wskazuje on, że analiza problemów i wyzwań WPBiO UE przedstawiona w BKBN RP jest tylko zarysem problemu i stanowi wprowadzenie do szerszej debaty w tym zakresie. Przedstawia on autorską wersję listy problemów dotyczących WPBiO UE obejmującej trzy determinanty: przyczyny wewnętrzne, zewnętrzne i zespolone. Autor zwraca uwagę na słabość WPBiO UE w kontekście kryzysu krymskiego, kryzysu gospodarczego oraz odmiennych interesów państw europejskich (s. 90-92).

W niniejszej publikacji BKBN RP była także analizowana pod kątem bezpieczeństwa ludzkiego i bezpieczeństwa zdrowotnego. Te dwa artykuły można zaliczyć do kolejnego, trzeciego zakresu tematycznego niniejszej publikacji. O ile ocena koncepcji bezpieczeństwa ludzkiego w BKBN RP jest pozytywna, Anna Potyrała podkreśla, że odzwierciedla ona standardy rezolucji Zgromadzenia Ogólnego ONZ z 10 września 2012 (s. 199). Jednakże Mirosław Skarżyński wystawia negatywną ocenę w stosunku do zawartej w BKBN RP koncepcji bezpieczeństwa zdrowotnego. Autor odwołuje się do lapidarnie sformułowanego dylematu „rakiety czy zdrowie”. Podkreśla, że chociaż wnioski płynące z BKBN RP wskazują, że konflikt konwencjonalny w Europie Środkowej jest mało realny

to jednak wydatki z budżetu państwa na modernizację Sił Zbrojnych są uprzywilejowane względem permanentnie niedofinansowanego systemu ochrony zdrowia (s. 258).

Należy odnotować fakt, że autorzy publikacji zadbali o umieszczenie siatki pojęciowej systematyzującej stosowaną terminologię, którą umieszczono w rozdziale pierwszym autorstwa Ryszarda Zięby, „Treść i zakres pojęcia 'bezpieczeństwo Polski'”. Objętość rozdziałów jest równomierna i oscyluje w granicach 10-20 stron na każdy artykuł.

Wątpliwość budzi dobór i logiczne powiązanie rozdziałów. Autorzy publikacji wskazali, że omówione w niej zostaną „twarde” i „miękkie” wyzwania i zagrożenia bezpieczeństwa, które odnoszą się m.in. do następujących płaszczyzn: militarnej, ekonomicznej, społecznej, prawnej, zdrowotnej oraz teleinformatycznej (s. 10-11). Autorzy nie wskazali jednak uzasadnienia, dlaczego poszczególnym kwestiom poświęcono więcej uwagi, a niektóre aspekty poruszono tylko pobieżnie lub zostały w ogóle pominięte. Dla przykładu – płaszczyźnie zdrowotnej poświęcono aż trzy rozdziały i dotyczą one analizy koncepcji bezpieczeństwa zdrowotnego i ludzkiego w Polsce, natomiast problematyka bezpieczeństwa teleinformatycznego występuje tylko w jednym rozdziale.

Zmarginalizowane zostało również bezpieczeństwo ekonomiczne. Kwestie związane z bezpieczeństwem gospodarczym państwa omówiono w sposób ogólny i nie poddano szczegółowej analizie poszczególnych sektorów wpisujących się w jego materię, np. bezpieczeństwo sektora energii, sektora bankowego, sektora handlowego, itd. Autorzy nie wskazywali na żadne ograniczenia pracy dlatego zasadne jest pytanie czym kierowali się budując jej strukturę oraz zawartość merytoryczną, dlaczego pewne płaszczyzny są mocniej akcentowane, a inne słabiej.

„Współczesne wymiary polskiej polityki bezpieczeństwa” to druga nowa publikacja wydawnictwa Difin zawierająca artykuły naukowców i praktyków w dziedzinie bezpieczeństwa. Opracowanie wskazuje na zagadnienia kształtujące polską politykę bezpieczeństwa. Redaktor publikacji, Marek Górka, wskazuje trzy kluczowe zagadnienia, które wpływają na bezpieczeństwo wewnętrzne Polski: współpraca z UE i Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO), rola przepisów prawnych dających podstawę do prawidłowego funkcjonowania państwa i jego rozwoju oraz wzrost wydatków na obronność (s. 7-8). Te zagadnienia są odzwierciedlone w strukturze publikacji, która została podzielona na dwie części: „Polityka państwa wobec zagrożeń bezpieczeństwa publicznego” oraz „Wymiar instytucjonalny bezpieczeństwa publicznego”. Celem publikacji było ukazanie bezpieczeństwa w różnych odsłonach problemowych. Analizy badawcze zostały poświęcone aktualnym wydarzeniom szeroko opisywanym przez media, np. kwestii terroryzmu, ochronie polskich granic czy też bezpieczeństwu w cyberprzestrzeni.

Publikacja niewątpliwie wychodzi naprzeciw oczekiwaniom tych, którzy chcą poznać szczegóły prowadzenia określonych działań i roli poszczególnych instytucji w ramach realizacji polityki bezpieczeństwa Polski, np. bezpieczeństwo imprez masowych, polityka resocjalizacji, rola Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Policji, Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, itd. Redaktor publikacji zadbał o usystematyzowanie stosowanej terminologii. Pierwsze dwa rozdziały poświęcone są problemom ze zdefiniowaniem pojęć takich jak polityka bezpieczeństwa czy polityka publiczna. Na przykładzie Polski przedstawiona została ewolucja polityki

bezpieczeństwa w kierunku jej atlantyzacji i europeizacji od czasu zmian systemowych 1989/1990 i rozwiązania Układu Warszawskiego. Podobnie jednak jak w przypadku publikacji „Bezpieczeństwo Polski. Współczesne wyzwania” analiza struktury pracy i jej zawartości merytorycznej wskazuje, że i w tym przypadku płaszczyzna ekonomiczna została zmarginalizowana. Redaktor podkreślił wprawdzie rolę jaką odgrywa czynnik militarny w kwestii kształtowania polityki bezpieczeństwa Polski, mówiąc o współpracy z NATO oraz wzroście wydatków na obronność. Nie uzasadnił jednak dlaczego decyduje się na podjęcie szerszej analizy aspektów militarnych marginalizując przy tym aspekty ekonomiczne. Zgodnie z teorią krytycznych studiów nad bezpieczeństwem czynnik ekonomiczny jest jednym z kluczowych aspektów bezpieczeństwa danej wspólnoty politycznej [4]. Brakuje tutaj odwołania do paradygmatu w stosunkach międzynarodowych, uzasadniającego przeprowadzenie analizy w ten sposób lub opisu ograniczeń tematycznych niniejszej pracy.

Opracowanie pod redakcją Marka Górki wydane rok później niż praca zbiorowa pod redakcją Sebastiana Wojciechowskiego i Anny Potyrały, nie stanowi jej uzupełnienia czy rozszerzenia. Po lekturze obu publikacji nie dostrzeżono współpracy między autorami tekstów zamieszczonych w dwóch publikacjach. Badacze ci w podobnym czasie prowadzili zbliżone badania nad bezpieczeństwem, wymiana informacji na temat prowadzonych badań mogła prowadzić do wartościowej poznawczo dyskusji i wniosków, jednak do takiej współpracy nie doszło, a przynajmniej nie odnotowano takiej informacji.

Obie publikacje chociaż odnoszą się do różnorodnych kwestii bezpieczeństwa nie są opracowaniami kompleksowymi w tej dziedzinie. Na ocenę tą wpływa fakt, że autorzy obu publikacji nie sprecyzowali dlaczego pewnym aspektom bezpieczeństwa poświęca się więcej uwagi niż innym. Publikacje pobieżne odnoszą się do kwestii bezpieczeństwa ekonomicznego, która współcześnie przez wielu teoretyków i praktyków jest postrzegana jako priorytetowa dla działań podejmowanych w ramach polityki bezpieczeństwa. Z drugiej strony jednak należy zwrócić uwagę na fakt jak wielka jest skala problemów, z którymi konfrontowana jest Polska. Ciężko byłoby wydać publikację, która w sposób holistyczny omawiałaby każdą z dziedzin bezpieczeństwa, nie pomijając zagadnień teoretycznych i metodologicznych studiów nad bezpieczeństwem. Jednakże właśnie z uwagi na skalę zagrożeń autorzy wielu publikacji decydują się na szczegółową analizę jedynie wybranego sektora bezpieczeństwa [5]. Badania nad bezpieczeństwem, zarówno sektorowe, jak i te obejmujące szersze spektrum czynników, są i powinny być stale prowadzone i uaktualniane. Jest to ważne ze względu na fakt, że wyzwania i zagrożenia bezpieczeństwa zarówno na poziomie międzynarodowym, narodowym i lokalnym nieustannie ulegają zmianie.

Przypisy:

[1] Zob. m.in. *Bezpieczeństwo międzynarodowe: Polska, Europa, Świat*, (red.) J. Zając, A. Włodkowska-Bagan, M. Kaczmarek, Warszawa: WDiNP 2015; W. Fehler, *Bezpieczeństwo wewnętrzne współczesnej Polski*, Warszawa: Arte 2012; *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*, red. S. Sulowski, M. Brzeziński, Warszawa: Elipsa 2009; *Polityka bez strategii: bezpieczeństwo Europy Środkowo-Wschodniej i Polski w perspektywie ładu globalnego*, red. A. Z. Kamiński, Warszawa: ISP PAN 2008.

[2] *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2013.

[3] *Security Studies. An Introduction*, (ed.) P.D. Williams, Routledge: London-New York, 1st Edition, 2008.

[4] Buzan B., Waever O., De Wilde J., *Security: New Framework for Analysis*, Lynne Rienner Publishers: London 1998.

[5] Koziej S., *Bezpieczeństwo: istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja*, "Bezpieczeństwo Narodowe", II-2001/18; Zob. m.in.: D. Majchrzak, *Bezpieczeństwo militarne Polski*, AON, Warszawa 2015; M. Koziński, *Bezpieczeństwo energetyczne Polski*, Ateneum, Gdańsk 2014; *Bezpieczeństwo teleinformatyczne Polski*, red. M. Madeja, M. Terlikowski, PISM, Warszawa 2009.

Citation:

M.A. Aleksandra Kułaga: Review for: Marek Górka: *Współczesne wymiary polskiej polityki bezpieczeństwa*, 2015, in: <https://www.pol-int.org/en/node/2246#r4963>.

<https://www.pol-int.org/en/node/2246?j5Q6rewycZ5HtUDXTWpx7UZE=1&r=4963>